

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Andreae Alciati Emblemata

Alciati, Andrea

Patavii, 1661

Antiquissima quaeque commentati. Emblema CLXXXIII.

[urn:nbn:de:bsz:31-127360](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-127360)

tiam omnium difficillimam videri, quia constet rerum pulcherrimarum scientia, compositione apta verborum, motuum cognitione, iocorum & faceriarum eruditione, subtilitate respondendi & lacessendi, vrbantate, historia, prudentia iuris, actione, memoria. Eandem difficultatem eloquentiæ ipsemet ostendit alijs locis, sed in ea maximè pro Cælio: An vos aliam causam esse vllam putatis, cur in tantis præmijs eloquentiæ tam pauci sint semperq; fuerint, qui in hoc labore versentur? Omitterenda sunt omnes voluptates: relinquenda studia delectationis, ludus, iocus, conuiuium, sermo etiam penè omnium familiarium deserendus, quæ res in hoc genere homines à labore studioq; dicendi deteret. Cato oratorem definit virum bonum

dicendi peritum. Cicero eloquentiam nil aliud esse dicit, nisi copiosè loquentem sapientiam. Ex quibus manifestè apparet, ad oratoris & eloquentiæ essentiam & bonitatem, & sapientiam exigi; nec tamen sufficere, nisi & peritia adit & copia. Ita vt primæ illæ duæ virum bonum sapientemq; duntaxat, hæ autem solæ nec bonum, nec sapientem, nec eloquentem quidem efficiant, sed loquacem: omnes verò coniunctæ perficiant oratorem, cuiusq; artificium, quod profectò rarius atq; altius est, quam putent, qui in multiloquio & volubilitate verborum sicum sperant. Quisquis ergo oratoris nomen, & eloquentiæ veram laudem quærit, virtuti & sapientiæ primùm studeat necesse est, quarum quidem radices sunt amaræ, sed fructus dulces.

*Requisita
ad perfectam
faciendam.*

Antiquissima quæque commentitia.

EMBLEMA CLXXXIII.

PALLE.

PALLENÆ F senex, cui forma est histrica, Proteu,
 Qui modò membra viri fers, modò membra feri:
 Dic age, quæ species ratio te vertit in omnes,
 Nulla sit ut vario certa figura tibi?
 Signa vetustatis, primæui & præfero sæcli,
 De quo quisque suo somniat arbitrio.

COMMENTARI I.

I. PROTEVM quacunq; forma pinx-
 ris, non erraueris, relinquitur enim
 cuiusuis arbitrio pingendi & fingendi, si-
 cut ipsi transmutandi. (Noster hic non ma-
 le effectus est, ut qui in marinis fluctibus
 tridente armatus de homine, equo, draco-
 ne, & pisce participet. Hunc si in curru à
 phocis vecto locaueris, Virgilium habes
 autorem lib. 4. Georg.
 Est in Carpathio Neptuni gurgite vates
 Cæruleus Proteus, magnum qui piscibus a-
 quor

iusmodi transmutationis præbuit: nam te-
 gibus Ægyptijs mos erat leonis, tauri, vel
 draconis priorem partem ferre in capite,
 principatus insignia: quandoque verd æ-
 bobrem, aliquando ignem, nonnunquam re-
 dolentia supra caput vnguenta, & aquas:
 hæc enim spectabant ad ornatum, eum stu-
 porem ac superstitionem quandam inspi-
 cientibus intuebant. Alii sunt, qui hanc
 transformationem cōuertant ad variarum
 disciplinarum peritiam. Interpres Atati
 Proteum φυσικῶς aerem esse dicit, ideoq;
 apud Homerum, in ignem atque aquam
 conuerti. At Platonici exponentes illud
 Orphei de Proteo, πρῶτα κελύκω πόν-
 τε κληίδας ἔχοντα. volunt Proteum eam
 esse mentem, à qua formæ defluunt. Cla-
 ues enim ποῦτι, generationem rerum esse
 volunt. Certè Ponticus Heraclides sub
 Protei fabula informem rerum mate-
 riam à Poetis συμβολικῶς significari ait:
 cuius verba huc referam vel obiter. Ἔ

Fabula
Protei or-
casto.

Proteus
aer.

Materia
Ἔ ἡ πολυπρόσωπος εἰς ἅπαντα ἃ βύ-
prima, se-
cundum
Heracli-
dem Pon-
ticum.

Ἔ ἡ πολυπρόσωπος εἰς ἅπαντα ἃ βύ-
 λεται πρῶτως μετὰ μορφοῦσι ποικιλικῶ
 καὶ θεράσιοι μῦθοι δικέσιν, εἰ μὴ τις
 ἄρα τῆς λυγῆ τὰς ὀλυμπίας ἐμῆρε τελε-
 τὰς ἱεροφαντήσιν τὴν ἐν προμήθορα τῶν
 ἔλων ὑφίσταται γένεσιν, ἀπὸ ἧς τὸ πᾶν ῥί-
 ζοθεν, εἰς ὃ νῦν βλέπομεν, ἢ καὶ κατὰ
 σημα. παλαιὸν γὰρ ἦσαν ποτὶ θεοῖο.
 καὶ ὅς ἀτύπωτον ἢ ὑπόλιμον ἦν, ἐδί-
 πω κεκριμένοις χαρακτῆρσιν εἰς τίλειον
 ἢ κῆσα μορφοῦς. ἔτε γὰρ γῆ τῆ τῶν ὀλων
 ἐστὶ κέντρον ἐπεπῆγει βεβαίον, ὅτε ἔρα-
 νὸς περὶ τὴν ἀίδιον σορὰν ἰδρυμένος ἐκυ-
 κλεῖτο πάντα δ' ἦν ἀνήλιος ἡρέμια καὶ
 κατηφῶσα σιγῆ, καὶ πλῆον ἐδῖν ἦν ἢ κε-
 κρυμμένης ὕλης ἀμορφος ἀργία. πρὶν ἢ
 δημιουργὸς ἀπάντων ἐξ κοσμοδύκος ἀργῆ
 σωτήριον ἐλκυσσασα τὰ βίω τύπον, τὸν
 κόσμον ἀπίσθεκε τῷ κόσμῳ. διεζεύγνυ-
 το μὲν ἄρα τὸ γῆ εἰ χωρίζε δι τὴν ἡσπ-
 ρον θαλάττης, τίτταρα δι σοιχέια τῶν
 ὀλων

II.
Proteus.

Proteus
pastor
phocariū.

II. PROTEVS Deus marinus, Neptuni
 filius (vt scribit Isacius Tzetzes in Lych-
 phronem) genere Ægyptius, ex Thracia
 Phlegram veniens, quæ Pallenes ciuitas est,
 Toronem Ægyptiam duxit vxorem, ex
 qua liberos suscepit Tmylum & Telego-
 num, qui ob crudelitatem, qua in hospites
 vtebantur, ab Hercule sunt obrunati.
 Proteus cognita cæde filiorum neq; lacry-
 mas emittit, quia nefarij essent homines;
 neq; sinit, quod essent filij, vt scripsit Theo-
 pompus lib. 8. rerum Græc. Creditus est
 pastor phocarum, & vaticinij peritissimus,
 sed nisi coactus nulla dans responsa, vt do-
 cet Homerus Odyss. 4. & ex ipso Virgil. 4.
 Georg. Herodotus in Euterpe longam con-
 texit de Proteo, & Paride, & Helena histo-
 riam, quam breuitatis causa omisi. Philo-
 stratus in vita Apollonij in multis suffra-
 gatur Herodoto. Diodorus Siculus lib. 2.
 multò aliter quam Herodotus sentit. Cum
 Ægyptus rege careret (ait ille) ex dignio-
 ribus quidam in regem assumptus est,
 quem Ægyptij Cæca, Græci Proteam
 appellant, qui Italici belli tempore exiit.
 Hunc artium peritum fuisse tradunt, & in
 varias formas se vertete solitum, vt nunc
 animal, quadoq; arbor, aut ignis, aut quid
 aliud videretur. Conseruetudo autem regi-
 bus Ægyptus tradita, Græcis causam hu-

ἄλων ῥίζα καὶ γίναται, ἐν τᾷ αὐτῷ τὴν ἰδίαν μορφήν ἐκποιεῖτο. τῆτων δὲ προμηθεὺς κρηναμένων ὁ θεὸς μηδεμίαν ἐκ τῆς διακρίσεως περὶ τὴν ἀμύρρον ὕλην, πρῶτα δὲ δι' οὐρανὸν εἰδωδία δικαίως εἶδος ἑκάστου γινόμενῃ θία. διὰ τὸ τοῦ μίαν τὸ εἶναι ἂν οὕτως ὁ πρῶτος, εἰς πολλὰς ἡμερῆς τὸ μορφᾶς ὑπὸ τῆς προνοίας διαπλαστούμενος.

ἦτοι μὲν πρῶτα λεῶν γίνεται ἡ ὕλη, αὐτὰρ ἔπειτα δράκοντος καὶ παράλις, ἡ δὲ μίγξις οὕτως.

γίνεται δ' ὕλην ὕδατος, καὶ δένδρον ὕλην πύλον.

Διὰ μὲν ἐν τῷ λεόντος ἐκτύρον ζῶν, τὸν αἰθίρα δὲ μορφήν. δράκοντος δ' ἐστὶν ἡ γῆ. τὸ γὰρ αὐτοχθῶν αὐτὴ καὶ γηγενής, ἔστιν ἄλλο πλὴν τούτου σημαίνει. δένδρον γὰρ μὴν ἄπαν ἀνέξανόμενον, καὶ τὴν ἀπὸ γῆς ὀρυμνὴν μεταρροία ἀεὶ λαμβάνον, συμβολικῶς εἶπεν αἶρα. τὸ μὲν γὰρ ὕδατος εἰς ἀσφαλίαν ὡς ἀφρονίζετο δὴλωτικὴν εἰς τὸ φανεροτέρου παρήσειεν εἰπῶν, γίνετο δ' ὕλην ὕδατος. ὡς εὐλογον τὴν μὲν ἀμύρρον ὕλην πρῶτα καλεῖσθαι, τὴν δ' εἰδωλοπλαστίαν ἑκάστα προνοίαν, εἰδωδία, ἔξ ἀμφοῖν δὲ πᾶν διακριθὲν, εἰς τὰ συνεχῆ καὶ προσακτικὰ τῶν ὄλων σχισθῆναι. πιδανᾶς δὲ καὶ τὴν ἡῆσον, ἐν ᾗ ταῦτα διπλασέν, ὄρον ἀνόμενα εἶπεν ἰπερδὴ περὶ εἰς φέρσαι, τὸ γεννησῶν, καὶ τὴν γῆν ἀφάρωτον, ὁ καλλίμαχος εἶπε τὴν ἀγονον, ἀφάρωτος οἶον γυνή. φυσικῶς δὲ ἴδον ἀπάντων ταῖρα χωρὸν ἀνόμενα εἶπεν φάρων, ἐκ τῆς γονίμου προσηγορίας ὁ μάλις αἰβύλετο, οὐμῆνας. Pontici Heraclidis locum ex interpretat one Gesneri apponam, ne studiosos nostra paraphrasi remoremur. Narratur multiformis, in quascumque res voluisset, Protei mutatio: qua omnia Poetica & monstrosa fabula videntur, nisi quis divinae Homeri mysteria, veluti sacra, mente caelesti tractet. Etenim hac fabula primigeniam uniuersae originem constituit, qua omnes mundi partes confirmata, illam quam nunc videmus, speciem effecerunt. Erat enim olim mundus informis & caenosus, nondum discretis rerum notis integritatem sua forma adeptus. Nam nequidum tellus centrum suum pro fundamento rerum omnium stabilierat, neque caeli perpetuus motus certa sede voluebat, sed omnia sine Solis usu immota, tristitia silentio depressa languebant: aliud extabat nihil,

Chaos.

quam informis diffusa materia segnities, antequam principium illud, a quo producta & constituta sunt omnia, salutem vitam modum depromis, mundum mundo redderet, caelumq; a terra, & pelagus a continentia distingueret: quo tempore primam elementa quatuor, ex quibus seu radice ac generis principio nihil non gignitur, ordinem suum & formam propriam acceperunt. Hac igitur cum diuina providentia disposita sine, numen illud, quod informem prius indifferetamq; materiam certis formis obliquauit, ab Homero Protei filia Eidothea nominatur, idq; merito, ut quae eisdem exsorsu dicitur, hoc est, idea seu forma cuiusvis inspectionem exhibuerit. Quocirca Proteus, qui una prius natura fuerat, in multis deinde species a providentia formatus diuiditur.

Principio est visus speciem subisse leonis, Mox aper, inde draco fieri, fera paradisi inde.

In latices etiam se vertit, & arbore formam Mutauit priscam ramis ac frondibus alta. Per leonem, animal ignem, atherem indicat. Draco tellus est, utpote indigena & de terra natus. Arbor autem quavis cum augetur, & a terra semper in sublime natus, arboruo motu feratur, symbolum aeris est. Aqua vero, ut clarior enigmatis vim demonstraret, suo nomine manifesto vocat, inquit: In latices etiam se vertit.

Proinde conuenit informem materiam Proteum appellari. Eidotheam vero providentiam, qua singulis formam effigiemq; suam addidit, & uniuersam molem ab utrisque discretam in continuas sibi & perficientes mundum partes diuisam esse. Probabiliter vero & insulam, in qua haec facta sunt, Pharam appellauit. Nam Phos, generare significat: & Callimachus sterilem terram, ἀφάρωτον dixit, ἀφάρωτος οἶον γυνή, id est, seu mulier sterilis. Itaque naturaliter locum parentem rerum omnium, nuncupauit Pharam, per vocis etymologiam a fecunditate ductam, quid sibi vellet insinuans. Haec Heraclides Ponticus. Clemens Alexandrinus Pædagog. 3. c. 1. retulit Proteum ad cupiditatem animi humani in varias se mutantem formas, plus quam olim Proteus, inquit, marinus daemona, &c. Iulianus Epistola quadam ad Iamblichum sapiente quodam, qui suam eruditionem tegetet, intelligi maluit:

πρω

margin notes on the right side of the page, including references to 'Eidothea filia Protei', 'Leo quid', 'Aqua', 'Protesus materia informis', and 'Clemens Alexadr. locus'.

Iäblich loci.

ἄφρατα μὲν δὴ τὸν ἀγύμσιον θεοῦ ποι-
 χιλίας μορφῶς ἑαυτὸν ἐξαλλάττειν.
 ὡς περ δὲ δῖος μὴ λήθη τοῖς θεομένοσι,
 ὡς ἢ σοφῆς. ἐκρήνας ἰγὼ δῖεῖπερ ἦν
 οὗτος σοφὸς φρωτεύς, καὶ οἷος πολλὰ τῶν
 ἄντων γινώσκων, ὡς Ομηρος λέγει, τῆς
 μὲν ὦν ἦδη φύσις αὐτὸν ἱσπανῶ, τῆς
 γνῶμης δὲ ἐκ ἀγαμαι. διότι μὴ φιλα-
 θρώπτι τινός, ἀλλ' ἀπαρθεῖνος ἔργον ἰποίει
 κρύπτων ἑαυτὸν, ἵνα μὴ χησιμῶς ἀν-
 θρώποις ἦ. id est. *Aium Proteum illum*
Aegyptium se in varias formas commuta-
se, quasi qui vereretur ne per imprudentiam
hominibus requirerentibus sapientem se esse
demonstraret. Si autem verum est eum fuis-
se sapientem, & ut qui multa animo per-
ceperis (ut prater ceteros Homerus testat-
ur) scientia quidem nomine laudari mihi
potest, ob ingenium vero minime. Non enim
viri hui, & liberaliter instituti, sed impro-
storis improbi partes agebat, cum ita se sin-
geret occultando, ne hominibus prodesse
posset. Basilus Magnus oratione ἄφρα
γίας, ad inconstantia fugam conuertit.
φρευκτίον οὖν, inquit, τῶ σαφρονοῦντι
τῶ πρὸς δόξαν ζῆν καὶ τὰ τοῖς πολλοῖς
δοκούντα περισκοπεῖν, καὶ μὴ τῶ ὀρθὸν
λέγον ἡγεμόνα ποιεῖσθαι τῶ βίῳ. ὡς
κάν τῶν ἀνθρώποις ἀντιλέγειν, κἀν
α δόξαν, καὶ κινδυνεύειν ὑπὲρ τῶ καλῶ
δῖν, μηδὲν αἰρήσθαι τῶν ὀρθῶς ἰγνώσ-
μῶν παρακινῆν. τὸν γὰρ μὴ οὕτως
ἰχοντάτι τοῦ Αἰγυπτῆ σοφιστοῦ φῆσο-
μῶν ἀπολείπειν, ὡς φυτόν ἐζήντο, καὶ
ἄφρον, ὅτι τῶ βλάσσει, καὶ τῶν, καὶ ὕδωρ,
καὶ πάντα σχήματα. Quotum verbo-
rum hic est sensus: Cavendum igitur sapien-
ti homini, ne ad opinionem vivat. & ad ea
que populo placent, sed rectam rationem,
vita ducem, referat. Si ergo se omnibus op-
ponere, si male audire, si periclitari oportue-
ris pro honesto, nec vlla unquam ratione
abdicatur a vera sententia. Quod ne ita
fecerit, quid ni dicimus eum similem esse
sophista illi Aegypto, qui modo in arborem,
modo in feram, aliquando in ignem & a-
liam quompiam habitum sese transforma-
bat? Alii ad alia referunt, ut Ifacius Com-
mentarius in Lycophronem. Plato in Eu-
thydemo Proteum in Aegypto fuisse
sophistam, qui praestigis incautos falleret.
Alii dixerunt fuisse, ut iam dicendi petiti,
qui facile posset in quosvis animorum mo-
tus homines impelleret. Plerique eundem

vatem arbitabantur, quia multa ex fide-
 rum observatione, & ea praxeritarum re-
 rum memoriae praediceret. Alii credide-
 runt per artes magicas Proteum in praedi-
 ctas formas se mutasse. Ioannes Tzerzes
 (alius ab eo, quem iam citavimus) diu-
 natorem per pelues fuisse dicit, aut rheto-
 rem eximium, aut naturalem philosophū,
 qui posset de feris, arboribus, aquis, & igne
 disputare. Lucianus in dialogo de saltatio-
 ne, saltatorē eximium ait fuisse, ad effingē-
 dum in primis docilem, ut nunc humectā
 liquidamque exprimeret aquae vim, nunc
 ignis celeritatem morus vehementia, nunc
 leonis feritatem, aut etiam pardalis impet-
 um futoremve, postremō etiam virgulti
 flexum, & quidquid omnino collibuisse.
 Idem in dialogo qui Nauigium inscribitur,
 nauigandi periculum hominem videtur
 existimasse, Valerius Probus Proteum ty-
 rannum facit, quem propter insignem cru-
 delitatem Bustrim nominatum ait. Sed iā
 satis; imō verō plus satis. Certē ut id po-
 stremod, quae antiqua sunt, & extra homi-
 num memoriam aut certē coniecturam
 posita, quae inquam παλαιά, nō malē Pro-
 teum Pallenaeum referunt, de quo varii va-
 ria καὶ παλαιά καὶ ποικίλα referunt. Sed
 haec tam varias & prodigiosas opiniones
 recensere, nihil hic aliud mihi videretur,
 quam Proteum quendam nouum affinge-
 re, seu somnare. Si qui Proteum deniq; ad
 φράτην ὕλην reuocant, sentiunt eum He-
 raclide: si qui ad probabilem historiam, cū
 Diodoro libro 2. Quod pertinet adagium,
 Pellenae tunica. &, Proteo mutabilior. Vi-
 de Nar. Comit. lib. 8. Mytholog. cap. 8.
 PALLENAE] Probus Proteum facit
 Aegyptiū, quamuis Virgilius Pallenaeum
 dicat, cum inquit:
 Hic nunc Aemathia portus, patriāq; reuiste
 Pallenem.
 Ad eam enim reuersus fertur, cū ipsius
 filii, Tmylus & Telegonus, ab Hercule
 fuerunt occisi ob scelera. Legendum verō
 hic Pallenae, cū a, in prima, non cum e.
 Nam Pallene in Thracia est iuxta Macedo-
 niam, soli tam parentis (inquit Mela) vt
 quinq; urbium sedes sit, atq; ager. Vide
 Plineum lib. 4. cap. 9. Pellana verō seu Pel-
 lone vrbis est Arcadiae, de qua Plinius lib.
 4. cap. 6. & Ptolemaeus tab. 10. Euro-
 pae. Aliter interpretes Apollonii lib. 1. Pel-
 leno, inquit, per o, ciuitas Achaiae (con-
 sentit

Vates
Magnus
Philoso-
phus.
Saltator.
Nauta.
Tyrannus.
Bustris.

III.

Pallene.
Pellene.

Basilij Magni loci.

Proteus sophista. Orator.

scntit Strabo lib. 8.) alia est Arcadiæ, & per
a, scribitur, Pallene. Nos hic de Pallene
Thraciæ loquimur, quæ antiquo nomine
Phlegra dicebatur; non de Pellene Achaïæ,
quam perperam Protei patriam facit Chi-
madū auctor, in proverb. *Pellena tunica.*

Senex] Allutio ad Emblematis epigra-
phen, & ad nominis Pallenci etymō. Nam
παλαιός, antiquum significat.

Cui forma est histrica] Varia & multi-
plex, qualis histrionum, qui pro rei, quam
sunt, varietate varium cultum assu-
munt. Est enim hic *Histrica*, possessuum
ab *histris*, non ab *histris*, ut imperiti putāt
& interpretantur. Nam sensus est: O Pro-
teu, qui soles agere histrionem, dum modō
in hominem, modō in feram, modō in ali-
quid aliud transformaris. Sic Plautus lo-
quitur in Pœnulo:

Audire iubet vos imperator histricus.

Etenim Proteus fiebat modō

*aper, modō avis, modō saxum, & cum
volet, arbor.*

*Proteus
mutabi-
lis.*

inquit Horatius Satyra 3. lib. 2. *Quin &
Virgil. 4. Georg.*

*Tum varia illudent species, atq; ora ferarū:
Fiet enim subito sus horridus, atraq; tigris,
Squamosusq; draco, & fulua coruice leana;
Aut acrem flamma sonitum dabit, atq; ita
vinclis*

*Excidet, aut in aquas tenues dilapsus abi-
bit.*

Huc refer illud Luciani de saltatione, &
multa quæ cecinit Homerus de Proteo lib.
4. Odyss. quæ omnia transtulit Virgilius in
4. Georg. Vide etiam Ovidium 1. Fastor.
Hic visum fuit addere, quinam præter Pro-
teum fuerint, quibus se in varias figuras
mutandi permisa fuerit potestas. Et hi e-
quidem sunt, quos memini me legere. The-
tis, Metra, Vertumnus, Periclymenus, A-
chelous, Empusa. de quibus singulis pau-
ca dicemus. De Theride agit Ovidius lib.
11. Metamorph.

*In varias
formas
mutabi-
les.*

Thetis.

*Sed modō in volucris, volucrem tamen ille
tenebat;*

*Nunc gravis arbor eras, hærebas in arbore
Pelus;*

Tertia forma suis maculosa tigridia.

Metra.

Metra siue Triopeis Erisichthonis Thes-
sa li filia fuit, quæ cum pater totum patri-
monium ob assiduam famem diuinitus im-
mensam deglutisset, sese tandem in varias
formas vertebat, quamdiu à patre vende-

recur, ut eius fami succurreret, vendita ste-
tim ad patrem redibat. De hac Ovidius
8. Metamorph.

*Nunc equus, nunc ales, modō bos, modō cer-
uus abibat.*

Res verò sic habet. Fuit Metra meretrix
liberali forma, ad quam cum commearent
adolescentes, corporis copiam nō a seque-
bantur, nisi equos, boues, aliaq; munera de-
ferrent; gemmarum enim vsus tunc tem-
poris nondum fuerat repertus. Hinc Thes-
sali per iocum dicebant, Metram Erisich-
thonis verti in ea omnia, quæ illi ab amato-
ribus donabantur. Vnde fluxit proverbium,
Mutabilior Metra Erisichthonis. in eū, qui
secum non constat.

Vertumnus quoq; in omnigenas species sese variabat, vnde &
nomen apud Latinos reperit. Hinc adagiū,
Vertumno inconstantior. De hoc habetur
integra elegia apud Propertium lib. 4. eleg.
2. & meminit Ovidius 14. Metamorph. &
1. Fastor. ait:

*Ille suā faciem transformat, & alterat artes
Mox domitus vinclis in sua membra re-
dit.*

Periclymenus Nelei filius ac trater Nesto-
ris, teste Homero Odyss. 11. Huic à Ne-
ptuno auro concessum omnia fieri, siue in
vsū, siue formicam, siue apem se verte-
re, ut Apollonius testatur; item & Hefio-
dus, cuius versus sic redditos Latine te-
peri:

*volucres inter sit namq; volucris;
Tum sit rursus apis, rursus (mirabile visu)
Formica appareat, sit rursus frigida serpens.*
Huius historiam describit Ovidius lib. 12.
Metamorph. vbi hi leguntur versus:
*Mira Periclymeni mors est, cui posse figuræ
Sumere quas vellet, rursusq; reponere sum-
ptas*

Neptunus dederat.

Achelous dimicans cum Hercule pro De-
ianira, cum se videret multo inferiorem
viribus, in serpentem primò, deinde in rau-
rum, postremò in fluuium sese transfor-
mauit, vnde apud Ovidiū 9. Metamorph.
sic loquitur:

*Inferior viritate, meus diuertor ad artes;
Elaborq; viro longum formatus in anguem.*
Habuit deniq; etiam Empusa hanc ipsam
facultatem conuertendi se in quæcumque
libuisset, de qua ita scripsit Aristophanes
in Ranis:

*ἢ μὴν ἔρω γὰρ τὸν δῖον ἄνθρωπον μίγα.
ποιοῦ*

*Vertum-
nus.*

*Pericly-
menus.*

*Ache-
lous.*

Empusa.

Plutarchus auctor est libr. de placitis philosophorum; sed melius & purius Eusebius Pamphil. libris de euangelica preparatione. Theodoretus, de curandis Graecis affectionibus, Iustin. Martyr, Athenagoras, Tacianus, Firmicus Maternus, de erroribus Gentilium, & alij nonnulli. Quotus enim quisq; qui non videat, Herodotum & Diodorum Siculum (vt de alijs taceam) initio suorum librorum caliginosa quaedam fabulamenta nobis & officias obijcere? T. Lilius, multo verecundior, cum Romanae vrbis, adeoque Romuli, Remique recenset incunabula, alioqui fateri cogitur veterum scriptorum comenta, qui magnas auctoribus suis ciuitates commendarent: sed hanc veniam tamen putat antiquitati dandam, & communiter receptae opinioni. Nulla est historia pagana, quae non aliquid in se fecis habeat: & nulla penè certa rerum antiquarum primordia, nisi quae in libris diuinis leguntur: imò multa nos fugiunt propter ignoracionem linguae primigeniae, vel quia multa temporum longa serie sunt obruta. Nec mirum, cum & in ijs, quae nostra aetate, vel nonnunquam nobis videtibus accepta sunt, pleriq; scriptores vel recitatores oblique contorqueant, & ipsi sibi meta somnia fingant. Sunt qui putent Proteum esse veritatem ipsam, quae quia latet, ac alta premitur rerum caligine, ideo traditum à mythicis, senem Proteum in antro obdormiscere. Porro ipse hic in varias transiit effigies, & vt poeta omnium maximus scienter canit,

*Proteses
veritatis
symbolū.*

*Omnia transformat sese in miracula verū,
ignemq; horribilemque sereno, fluminemq; li-
quentem.*

Siquidem dum ratione ducitur ingenium ad veritatis indagacionem, variae tunc oriuntur rerum formae, quae veritatis speciem ostentantes, animis nostris fallaciarum nebulae obiectant. Multa enim putamus vera ac bona, quae non sunt: itaq; Protei confirmatio imaginum falsarum rationem continet, quibus deludimur. Sunt enim qui in voluptate summum bonum statuunt; hanc per suam exptimi concipiunt: Alius expleuisse itam, crudelitatis concepraeculum, inter optanda maxime opinatur: tunc in rigridem demutatio recognoscitur. Draco autem eorum nobis errores inuait, qui terrena pulchritudine felicitatem metiuntur,

Inuenias qui ambitione & superbia, id exprimit leo; nam flamma etiam ita typum habet. Fluuu liquentis nomine intelligo eos, quorum sententia animae post mortem corpoream tribuit nihil, sed vita hac fluxa & inconstanti, qua singulis momentis in declinat, hoc est, ad euidentissimum interitum ducimur, totum hominem metiuntur. Verum quod plures ingerunt se nobis obices, eò instadum acrius, & toto (vt Graeci dicunt) pede eatenus entendum obpicius, donec suae se figure reddat ambigiosus Proteus, vt veritas demum illuceat: quam magno & excellēti ingenio viri enixè peruestigare adorti quidem sunt, sed conatus omnium cēssisse in interitum res ipsae docent; cederentq; etiamnum, nisi Saluator praepotens Christus ex sacris aeterni Patris fontibus tanti arcani prompsisset oracula. Intellectus quidem humani subtilis est & acuta, multiplex item, & diffusiva operatio, volubilis, incitatus atq; igneus vigor, qui nunquam sterit aut torpet situ, cupidine veritatis explorandae, & causis rerum atque consecutionibus expedito ac celeri motu disquirendis: vacillat tamē etiam vt reliqua hominis, à fatali illo actu & communi vulnere. Tenui & obtusa luce nāturas rerum intuetur; & quod caligantibus oculis saepe contingit, vt truncum arboris Petri nomine indigerent aut alterius: hoc idem intellectui humano, vt aberret iudicio & hallucinetur turpiter, ebrioso aut caeco similis, in medijs tenebris palpitans. Haeret passim & labitur; nec extricat se implicitis opinionū inuolutis, quae torquent & turbant velut in gyru, vt nesciat figere aciem, & stare solido (vt sic dicam) pede. Sicut nauis agitatur fluctibus, nec mouetur, nunc in hoc, nunc in illa vis, quae in scrutinio rerum se continenter fatigat, & quasi procellis errorum huc illuc funditur. Conglomerant se conceptus, & rationum telis mutuo conficiunt, pendente & dubia victoria: interim veritas ipsa procul à conspectu in sinu naturae abdita delitescit, & ridet argutias ingeniorum, & bellas illas concertaciones, quibus doctorum pulpita perstreperunt. Collimant omnes & iaculantur, longius propuls, sed ad limbum scopi appingunt, nec ferrunt clauum; stringunt oram & radunt leuiter, nemo cor aut centrum circuli. Qui in pa-

*Veri in-
dagatio
difficilis.*

*Intelle-
ctus hu-
mani ca-
ligo & a-
re, et a se.*

*Disputa-
tiones
scho asti-
ca qua-
las.*

lastram hanc descendunt athleta, pangunt
 areas quasdam primò metandis castris, &
 mitionibus vallunt, quas si tormentum
 aliquod grandis ab aduersario immisum
 concusserit, ruit structura, & in angustijs
 sunt qui propugnant. Notetur fixantium
 vehementia, quam acri saepe conflictu con-
 grediantur, & mutuis assultibus collidunt
 cornua: vocale quoddam & inuentum
 bellum dicas. Negant, affirmant, partiun-
 tur, colligunt, diffundunt, conglobant, cur-
 uant, stringunt, torquent ut volunt, dum
 verisimile aliquid, & tanquam nucleum &
 cortice eliciant. Audies ibi fremitus, cla-
 mores, complosiones manuum, cauillationes
 & scommata, ut ad tribunal interdum
 provocare necesse, aut alium honorarium
 arbitrum, qui litem componat. Totius
 controvertix huius radix duplex: hebetu-
 do intellectus, & rerum obscuritas; quam-
 uis hæc surculus sit ab illo corrupto, sub-
 tracta enim ibi luce, hic tenebræ. Serenum
 & purum illud, quod substantijs incorpo-
 reis originis dignitate proximum, obtur-
 bat hæc corporea massa, qua vestitur, nec

fulgorem sibi per operculum hoc elarius
 exeret, quam per oppansum velum lame-
 pas. Hinc continuatos annos & sæcula. Sa-
 dotibus & vigilijs fracta transmittit inca-
 brantium solertia: nunquam petriunt ad
 metam, incitato licet & volacii passu; nec
 de palma gloriari quemquam audiam.
 hætenus, cum ea subsit difficultas, quam
 nedum conatu, sed ne spe quidem aut vo-
 to vlli fas vincere: semper ab ignorantie
 crassiori fuligine aspersum aliquid hæret,
 quod retundat aciem mentis aut siltat.
 Quod febricitantibus accidit, ut subsiden-
 te paroxysmo toto corpore languant, &
 vitæ ægrum trahant spiritum: hoc animæ
 post acceptum primum vulnus, infirma-
 tur adhuc labefactis viribus & decusso vi-
 gore, nec assurgit ad pristinum robur, tota
 in mareore; nihil quod splendorem illum
 natalium & primogeniam maiestatem reser-
 ferat, reliquum. Quid ergo mirum, oculo
 eius interiore: intellectum inquam,
 sic caligare, & perstringi rerum intuitu?
 hæsus est & lippit, collyrio indiget & cæ-
 sti illo myrothecio.

Vnde dif-
 ficultas
 rerum in-
 vestigan-
 darum.

Insignia Poetarum.

EMBLEMA CLXXXIV.

